

Kommunens stöd till ungdomar

U-rapport 61

Ylva Mühlenbock

2002 - Kommunforskning i Västsverige (KFi)

BAKGRUND	3
PRAKTISKT TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	3
TJÄNSTEMÄNNENS BILD	4
PERSPEKTIV PÅ OCH UPPFATTNINGAR OM UNGDOMSGRUPPEN.....	5
UPPFATTNINGAR OM KOMMUNENS STÖD TILL BARN OCH UNGDOMAR	6
OM DE SPECIFIKA STÖDINSATSERNA.....	8
VAD BÖR FÖRBÄTTRAS?	8
UNGDOMSGRUPPENS BILD.....	10
OM SKOLTIDEN.....	10
TIDEN EFTER SKOLAN.....	11
GODA RÅD FRÅN UNGDOMARNA	12
SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER	15
FÖRSLAG TILL UTVECKLINGSOMRÅDEN.....	16

Bakgrund

Tidaholms kommun har uppmärksammat att det inom kommunen finns ett förhållandevis stort antal ungdomar som genom att de saknar arbete eller motsvarande har svårt att försörja sig själva. En relativt stor grupp är föremål för särskilda insatser från barn- och utbildningsförvaltningen samt individ- och familjeomsorgen. De särskilda insatserna innebär dels att cirka 40 ungdomar medverkar i kommunalt ungdomsprogram (KUP) inom barn- och utbildningsförvaltningen, dels att många ungdomar under kortare eller längre tid är beroende av försörjningsstöd via individ- och familjeomsorgen. Även kommunens arbetsmarknadsenhet deltar i arbetet med att stödja ungdomarna. Kommunen uppfattar dock den rådande situationen som otillfredsställande då dess målsättning är att ungdomar i kommunen inte skall vara beroende av kommunalt försörjningsstöd.

Genom den här utvärderingen önskar kommunen att få fördjupad kunskap om eventuella brister i det stöd som kommunen har gett och ger ungdomarna. Med stöd förstås då de insatser som har förekommit och nu sker i avsikt att stödja ungdomarna så att de blir självförsörjande. Tanken är att kända brister i det stöd som kommunen organiserar också är möjliga att åtgärda. Den huvudsakliga ambitionen med en utvärdering är därmed att förebygga, det vill säga att förhindra att liknande situationer uppstår i framtiden. Utvärderingen är genomförd av Ylva Mühlenbock och Carina Andersson, Kommunforskning i Västsverige (KFi).

Praktiskt tillvägagångssätt

Förfaringssättet vid vår utvärdering har varit kvalitativt vilket innebär att det är människors uppfattningar, värderingar och attityder till verksamheten som vi har intresserat oss för. Det är två huvudsakliga frågor som utvärderingen skall besvara. Den ena är: *Hur uppfattar interna intressenter i kommunen den organisation som man har för att stödja barn och ungdomar?* Den andra frågan är: *hur uppfattar ungdomsgruppen den stödjande verksamheten?* För att fånga de uppfattningar som finns har vi använt oss av intervjuer. Att vi använder intervjuer som huvudmetod innebär att bedömningen av kommunens stöd tar sin utgångspunkt i de två gruppernas bedömningar och uppfattningar. Som komplement till intervjuerna har dokument som är relevanta för utvärderingen analyserats.

Inom individ- och familjeomsorgen har vi träffat fyra personer (socialsekreterare och assistenter) som arbetar mot delar av den aktuella ungdomsgruppen. Inom barn- och utbildningsförvaltningen har åtta personer intervjuats

(barn- och utbildningschef, rektorer, lärare, ungdomskonsulent, skolsköterska, chef centrala resursteamet). Vi har även intervjuat arbetsmarknadssekreteraren som ansvarar för kommunens arbetsmarknadsenhet samt en arbetsledare som också är verksam inom enheten. Övriga som intervjuats är tre konsulter som är anlitade av Ungdomsprojektet och projekt Gnistan, en av Arbetsförmedlingens handläggare vilken är knuten till samma projekt samt kommunens kultur- och fritidschef. Sammanlagt har vi alltså intervjuat 19 personer ur den målgruppen.

Vi har dessutom intervjuat sammanlagt 22 ungdomar (9 kvinnor och 13 män.). Att få tag på ungdomar har inte varit problemfritt. Urvalet har därför fått ske i flera steg och via olika kanaler. Ett första urval gjordes i samråd med en av socialsekreterarna. Bland de 64 ungdomar som vid tidpunkten hade försörjningsstöd via individ- och familjeomsorgen valdes 30 ungdomar i åldern 18-25 år ut. Av dessa medverkade tre i kommunens ungdomsprogram och sju i Ungdomsprojektet eller Gnistan. Övriga tjugo fördelades så att de skulle representera gruppen i övrigt (sjukskrivna, föräldralediga, studerande och så vidare). De 30 ungdomarna kontaktades brevledes och ombads att komma till en tidsbokad intervju, alternativt att höra av sig. Av dessa kom två stycken till intervjuerna, fyra meddelade att de av olika skäl inte ville medverka och övriga 24 uteblev helt. Genom att arbetsmarknadssekreteraren därefter kontaktade ungdomar som på olika vis fått stöd från arbetsmarknadsenheten fick vi möjlighet att intervjuar ytterligare 15 ungdomar. I ett sista skede kontaktade barn- och utbildningsförvaltningens ungdomskonsulent ungdomar som deltog i kommunens ungdomsprogram (under 20 år) varvid vi kunde intervjuar fem av dessa. Tre intervjuer har vi genomfört per telefon, övriga har skett enskilt med var och en.

Tjänstemännens bild

Det finns ett stort engagemang för barn och ungdomar bland de tjänstemän som vi har intervjuat. Många av dem är förvånade över att så många ungdomar är beroende av försörjningsstöd från socialtjänsten. De uttrycker också frustration. Dels över att det stöd som barn och ungdomar får av kommunen tycks otillräckligt, dels över att de anser att de här frågorna har lyfts upp i organisationen vid tidigare tillfällen utan att något hänt. Någon entydig förklaring till *varför* ungdomarna är beroende av försörjningsstöd och *vilka brister* som finns i stödet kan de inte ge. Men vad som är mycket tydligt är att problemen betraktas som gemensamma. Det är ingen som uttalar att det skulle vara någon speciell förvaltning som brister eller någon speciell förvaltning som borde lösa problemet. I resonemangen som förs kring frågorna finns det dock gemensamma mönster och det är de mönstren som kommer att redovisas här. Ett sådant mönster eller tema och som kan nämnas redan nu är att problemet inte enbart handlar om vilket stöd

kommunen ger eller inte ger, åt barn och ungdomar. Det är lika mycket en fråga om vilket stöd som kommunens förvaltningar ger eller inte ger varandra.

Perspektiv på och uppfattningar om ungdomsgruppen

Den som läser den här texten bör ha i åtanke att de tjänstemän som har intervjuats vanligtvis arbetar med barn och ungdomar när dessa är i en viss ålder, alltså under en begränsad tid. Några möter dem under grundskoletiden, andra under gymnasietiden och en tredje grupp under tiden efter gymnasiet. Möjligtvis kan socialtjänstens personal ha haft inblick i någon enskild ungdoms liv från barndomen och fram till idag. De andra möter ungdomarna både som grupp och individuellt under en begränsad period. Det här innebär att de som vi har intervjuat ser ungdomarna, som grupp och individuellt, ur ett visst och tidsmässigt avgränsat perspektiv. De som har hand om ungdomarna under grundskoletiden vet i allmänhet inte vad som händer efteråt, hur det går för dem. De som har hand om dem under gymnasietiden och därefter vet inte vad som har hänt innan - de kan se effekter men vet inte vad det kan vara en effekt av. I den meningen är det ingen som har ett helhetsperspektiv och ingen som har följt ungdomar hela vägen. Det är därmed inte heller någon som kan ge entydiga svar på vad som gör att det går bra eller mindre bra för ungdomar. Det finns inte heller någon som har en helhetsbild över den nuvarande situationen i kommunen. Kunskapen om vilket stöd som finns och vilka behov som finns är splittrad på de olika förvaltningarna.

Tjänstemännen har ombetts att beskriva den grupp av ungdomar som är beroende av försörjningsstöd. När de ger sin bild gör en del det utifrån egna erfarenheter av gruppen, andra utifrån föreställningar som grundar sig på vad de tror. De ger då dels beskrivningar av hur ungdomarnas omgivning har sett ut under uppväxten, dels individrelaterade beskrivningar. En del ungdomar, menar de, har haft trasiga, trassliga och dåliga hemförhållanden. Många har saknat stöd hemifrån, en del har bott ensamma sedan 16-årsåldern. En del har haft personliga assistenter i grundskolan, motsvarande stöd hade behövts på gymnasiet men det har saknats där. Betraktade utifrån individperspektivet har en del varit 'problembarn' i skolan. Alla har inte nått betygsmålen i grundskolan, ofta har de börjat gymnasieskolan med ofullständiga kunskaper. I många fall har utbildningen inte fullföljts utan avbrutits. Flera tjänstemän har uppmärksammat att många i gruppen har läs- och skrivsvårigheter. En del ungdomar har hamnat i fel gäng eller skaffat sig dåliga förebilder. Bristande eller dålig självkänsla nämns också som att "*de är vana att andra bestämmer åt dem*". Andra "*saknar intressen*". En del beskrivs vara "*svagpresterande*" medan andra "*inte är resurssvaga i sig men man har inte lyckats ge dem någon kompetens*". Ibland finns sjukdomar med i bilden.

Uppfattningar om kommunens stöd till barn och ungdomar

Innan vi riktar intresset mot det som sker i den kommunala organisationen finns det anledning att nämna att orsakerna till att Tidaholms ungdomar är i behov av särskilda insatser från kommunen kanske inte bara bör sökas internt i den kommunala organisationen. Det sker förändringar i samhället i stort och en kommunal uppgift kan sägas vara att möta och hantera dem på ett bra sätt. Men ibland kan de vara särskilt knepiga att bemästra. Generella förändringar såsom att gymnasieutbildning numera är i det närmaste obligatorisk (om än frivillig) kan ha varit särskilt svåra att möta i Tidaholm. Flera av de intervjuade talar om en tradition i kommunen där utbildning inte har varit vare sig något självklart eller eftersträvansvärt. Andra anser att en delförklaring till dagens situation kan vara att det handlar om svallvågor efter den nedgångsperiod för 7-8 år sedan då många människor i Tidaholm avskedades. Det var en svår omställning för många i Tidaholm vilket självklart också drabbade de barn som växte upp. Tidaholms kommun beskrivs av några som en 'åtgärdsrik' kommun. Andra talar om samma fenomen fast i termer av 'bruksanda' vilket bland annat brukar innebära att det finns någon som tar hand om och någon som blir omhändertagen.

Men om vi ser inåt, mot det som händer i den kommunala organisationen? Bristen på samarbete och samverkan inom kommunen nämner många som ett stort och överskuggande problem som märks både i det stora och i det lilla. Det försvårar möjligheten att ge ett bra stöd åt barn och ungdomar. I det större perspektivet handlar det om att problem skjuts över förvaltningsgränserna. Budgetdisciplinen beskrivs som stark i kommunen och de intervjuade formulerar det i termer av "*revir*" och att "*vi gräver skyttegravar*" samt att "*kommunen har ingen gemensam plånbok, bara en plånbok med olika fack.*" En konsekvens av det, menar de, är att kostnader (läs barn och ungdomar som behöver stöd och hjälp!) vältras över förvaltningsgränserna. Betraktat ur det lilla eller mer vardagliga perspektivet kan det handla om att det inte finns etablerade rutiner inom kommunen som bygger på samarbete. Under intervjuerna har flera påtalat att elevvårdskonferensen är ett tillfälle då det vore både naturligt och önskvärt med samarbete, inte bara mellan förvaltningar utan också mellan skolformer såsom grundskola och gymnasieskola. Det senare sagt särskilt med tanke på hur viktigt det är med planering och informationsöverföring vid överlämningen från grundskolan till gymnasieskolan. Det har hänt att information om elever och som lärare borde haft tillgång till har stannat kvar hos skolledningen.

Det har funnits brister i arbetssättet såväl när det gäller hur man arbetar på individnivå som på en mer generell nivå. När det gäller arbetet på individnivå nämns läs- och skrivsvårigheter som inte har upptäckts under grundskoletiden

utan först senare. Annat som nämns är att alla skolor inte har haft skriftliga åtgärdsprogram vilket upptäcktes för ungefär sex år sedan. Åtgärder hade vidtagits när det gällde enskilda elever men de fanns inte dokumenterade på det sätt som skall ske. En annan sak som tas upp rör § 71-anmälningar som skolans personal enligt anmälningsplikt har att göra till socialtjänsten när de misstänker att barn far illa. Enligt en intervjuad har det hänt att upprepade anmälningar skett från skolan gällande samma barn utan att kontakt har tagits från socialförvaltningen. I en del fall har skolans företrädare och barnets föräldrar varit överens om att göra en anmälan. När det efter en sådan har gått *"tre månader och det har gått fem månader och ingen kontakt har tagits från socialförvaltningen har föräldern blivit oerhört besviken. Då frågar ju föräldern ändå om hjälp."* En annan företrädare för skolan berättar dock att det på senare tid har fungerat mycket bra i kontakterna med socialtjänsten när anmälningar har gjorts.

En källa till oro enligt flera är att det är förhållandevis många ungdomar i kommunen som deltar i kommunalt ungdomsprogram. En uppfattning är att AF inte prioriterar ungdomar under 20 år utan hänvisar dessa till ungdomsprogrammet. Men det borde vara färre ungdomar där, anser man. Några gör då jämförelser med Götene kommun som befolkningsmässigt är jämförbar med Tidaholms kommun. Där är det fyra ungdomar som medverkar i KUP, i Tidaholm är det fyrtio. Det finns funderingar kring vad kommunen egentligen har för målsättning med programmet. En person menar att det saknas tydliga handlingsplaner för de ungdomar som placeras där och att det enbart blir ett sätt att förlänga skolans omhändertagande.

Likaväl som det har funnits brister har det också funnits och finns positiva inslag. Flera nämner det tidigare teamet av fältassistenter som något positivt. De arbetade förebyggande och på en generell nivå och hade goda kunskaper om det som hände bland ungdomarna och fångade upp mycket. Ett annat arbete som också bedrevs på fältet men mer riktat mot speciella grupper nämns också spontant av flera. Det var två före detta kriminalvårdare som drev det arbetet i projektform. Vare sig det först nämnda teamet eller det senare nämnda projektet finns numera kvar. Det är olyckligt menar de som berättar om det. Just nu pågår två projekt, nämligen Ungdomsprojektet och projekt Gnistan där tjänstemän från olika förvaltningar och myndigheter arbetar med en mycket tydlig inriktning. De individer som de arbetar kring får ett konkret stöd bland annat i form av en personlig vägledare. Samtidigt finns ett nätverk runtomkring i form av exempelvis socialsekreterare, arbetsmarknadssekreterare, arbetsförmedlare och arbetspsykolog. De tjänstemän som deltar i de projekten menar att de har hittat en mycket bra form. Det är ett långsiktigt arbete som sker, det kräver visserligen resurser men ger också resultat.

Om de specifika stödinsatserna

Det finns uppfattningar bland företrädare för socialtjänsten att de idag tvingas vara utbetalare. De är trängda personalmässigt med vakanta tjänster och sjukskrivna personal. Några utomstående uttrycker liknande uppfattningar. En menar att socialtjänsten bedriver 'akutverksamhet', en annan att socialtjänsten känt sig påhoppade, ifrågasatta och pressade. En tredje säger att:

"...socialtjänsten här är väldigt mycket en utbetalningsfunktion, de har kommit i det läget att de har en så stor grupp att det förebyggande arbetet finns inte kvar. De har fullt upp med att bara betala ut pengar. Så får de ständigt på skallen av sina politiker att de är för dyra. Så sparar man. Man tror att man skall kunna spara sig ur problemet."

Sedan tre år tillbaka har kommunen samlat bland annat elevvårdsresurser (skolsköterskor, specialpedagoger, skolpsykolog och kurator) i ett centralt resursteam. Utomstående har inga speciella uppfattningar om elevvården och de insatser som de gör, de vet lite om hur den ser ut. Däremot finns det funderingar kring den; hur de arbetar och vad de gör för att fånga upp elever.

När ungdomar börjar gymnasiet har de större möjligheter att välja studievägar än de haft tidigare. Att de kan välja själva behöver emellertid inte betyda att alla vill gå det de har valt. Skolformen är frivillig men i praktiken närmast obligatorisk. Många elever behöver mycket stöd, socialt och annat. För de som har läs- och skrivsvårigheter finns speciallärare. Men det individuella stöd som en del elever har haft under sin grundskoletid i form av till exempel assistenter förekommer inte inom gymnasieskolan. Stödet försvinner när eleven börjar gymnasiet vilket gör det svårt både för elever och personal eftersom behovet av stöd kvarstår.

Vad bör förbättras?

Det finns en stor enighet bland tjänstemännen om vad som bör göras för att förbättra stödet till barn och ungdomar och det är ett förbättrat samarbete och en förbättrad samverkan. När det gäller att förbättra samarbetet kring barn och ungdomar som behöver stöd och hjälp uppfattar så gott som samtliga som har intervjuats att det inte bara är viktigt utan helt nödvändigt. Det finns en önskan om och en tydlig insikt om att de resurser som finns i kommunen måste utnyttjas

på ett bättre sätt och att det är ett gemensamt ansvar. Frågan de ställer sig är hur det skall gå till och vem som skall ansvara för det. Vikten av ökad samverkan mellan förvaltningar och myndigheter har påtalats i utvärderingar de senaste åren. Samverkan har visserligen inletts då och då i kommunen, säger de intervjuade, men innan det har hunnit bli ett inarbetat arbetssätt har lågan slocknat. Ett intryck efter samtalen med tjänstemännen är att deras kunskaper om andra förvaltningar än den egna, hur och vad dessa arbetar med, är låga. Tjänstemännens engagemang och intresse riktas i stor utsträckning inåt, mot den egna verksamheten. Vad som händer på andra förvaltningar vet man inte särskilt mycket om, den egna vardagen kräver det mesta av uppmärksamheten.

Det är dock inte så att det enbart är en fråga om att personalen skall samarbeta över förvaltningsgränserna. Flera påpekar att i styrdokument är mål och ansvar formulerat på förvaltningsnivå. Flera tjänstemän efterlyser mål som är gemensamma inom kommunen och de påpekar att utvärderingar också borde ske förvaltningsövergripande. Även kommunens politiker måste se att vissa problem är gemensamma, att det inte alltid är en 'annan' nämnd som är problemägaren. Det här uttrycktes av någon som att *"man måste vara överens politiskt för att tjänstemän skall kunna samverka."*

Förutom det som redovisats ovan har de intervjuade under utvärderingens gång nämnt konkreta brister eller problem som de uppfattat finns i kommunen när det gäller stödet till barn och ungdom och som behöver åtgärdas. Ibland har de förslag på hur åtgärderna eller lösningar kan se ut. De sammanfattas nedan i punktform.

- De så kallade bokstavsbarerna och deras föräldrar behöver mycket mer hjälp än vad de får idag. Hjälpen behöver de få innan det går så långt så det krävs barnpsykiatrisk hjälp.
- Kontakten med barnpsykiatrin behöver avdramatiseras, det borde vara enklare att få hjälp därifrån. Idag måste man åka till Falköping.
- De tysta barnen behöver uppmärksammas bättre och få mycket hjälp - alla som behöver hjälp och stöd är inte utåtagerande.
- Elevvårdskonferenserna är ett tillfälle att mötas (och samverka) över förvaltningsgränserna. Det finns förslag från gymnasiet om att företrädare därifrån kunde delta i grundskolans konferenser. Ett annat förslag som förs fram är att varje skola har en socialsekreterare knuten till sig.

Ungdomsgruppens bild

Ett huvudintryck av ungdomsgruppen är att det är en mycket blandad grupp. Två tredjedelar av ungdomarna har en avslutad gymnasieutbildning bakom sig. Några har haft en problematisk tid i grundskolan men är nu igång med att kompensera det utbildningsvägen. Efter gymnasietiden har ungefär en fjärdedel av ungdomarna under någon period själva ordnat någon form av arbete, praktik eller utbildning. Två tredjedelar av ungdomarna har under någon period fått någon form av stöd av socialtjänsten. Merparten av dem har nu någon form av idé om vad de vill göra i framtiden. Tre har ingen särskild planering. Det har varit stor spridning när det gäller hur mycket eller lite ungdomarna delat med sig till oss av sina erfarenheter och uppfattningar. Samtalen vi har haft med dem har kretsat kring vad de gör idag, vad de har gjort tidigare och om de har planer inför framtiden. Erfarenheter från och uppfattningar om skolan, socialtjänsten, praktik, arbetsmarknadsprojekt med mera har vi också talat om samt stöd och hjälp i de sammanhangen.

Om skoltiden

När ungdomarna tänker tillbaka på sin skoltid minns de allra flesta den som en bra eller ganska bra tid. En beskriver gymnasiet som *"skitkul"* och flera andra menar att i jämförelse var gymnasietiden den bästa skoltiden. Det är nästan ingen av dem som kan peka på att det fanns någon vuxen i skolan som var särskilt viktig för dem. De flesta minns ingen. I de fall det fanns någon som har varit viktig har det varit en lärare som *"var snäll"* eller *"en som försökte hjälpa mig."* Ett par av ungdomarna vill inte prata om sin skoltid överhuvudtaget, den har varit kaotisk och i något fall till och med kränkande. Några säger att de knappt minns någonting av sin skoltid.

Ett intryck efter intervjuerna är att många ungdomar har saknat stöd och hjälp när det varit dags för dem att välja inriktning på gymnasiet. *"Man borde börja tidigare än i 9:an och prata väldigt mycket om valet och ta tag i det, ge mycket stöd."*, säger en. Ett gott råd som en av dem vill dela med sig till de ungdomar som nu står inför valet är: *"Att som elev försöka få kontakt med någon som kan hjälpa en att välja."* Under en intervju kom det fram att den som intervjuades hade planer på att söka till högskolan till hösten. Som intervjuare fick jag då frågan: *"Vet du hur man får reda på vilka kurser som finns eller vem jag kan vända mig till för att få reda på det?"* Några har berättat att de under gymnasietiden upptäckte att de hade valt fel. Ett par tycker sig så här i efterhand ha fått fel information om de linjer som de gick. En fick rådet: *"Gå natur, du*

kan bli allting." Vilket vederbörande också följde. "Men hade jag vetat vad som fanns i övrigt hade jag sökt det och kompletterat senare." En annan berättar att: "Jag fick inget jobb efter samhällsvetenskapliga programmet som de sa." Flera påpekar att den information de har fått om utbudet när det gäller gymnasieutbildningar är begränsad. Inför valet får de reda på vilka utbildningar som finns i Tidaholm och i närliggande orter. Efteråt har några av dem insett vilken bredd det finns i landet när det gäller gymnasieutbildningar. En av ungdomarna spekulerar över detta: "Jag tror att kommunen inte vill släppa folk till andra ställen." En annan hade inför valet haft planer på att söka en gymnasieutbildning i en helt annan del av landet. "Men jag blev avrådd av SYO:n för att jag skulle bli tvungen att bo borta."

Tiden efter skolan

Tiden efter grundskolan eller gymnasiet har i allmänhet varit omväxlande och ryckig. Sett ur en enskild ungdoms perspektiv har sysselsättningen han eller hon haft varit varierad och varvad. Med variation menas då att man kan ha växlat mellan regelrätt arbete och praktik, mellan olika praktikplatser eller mellan praktik och andra åtgärder som projektplatser och liknande. Ibland är det tydligt så att det är den enskilde som själv drivit utvecklingen. Men i flera fall är det snarare så att utvecklingen har varit en följd av samhällets åtgärder (till exempel via AF, socialtjänst). Ungdomarna talar då om det i termer som *"sedan sattes jag i"* eller *"sedan hamnade jag på"*. De har inte själva valt.

De allra flesta ungdomar som har haft kontakt med socialtjänsten uppfattar kontakten som bra även om situationen som sådan kan vara jobbig. *"Jag har fått den hjälp jag behövt"* är en vanlig kommentar. Några menar dock att det varit svårt att få bra kontakt med enskilda handläggare eller att handläggaren haft en attityd som upplevts som jobbig. Ett par uttalar sig om enskilda handläggare som de kommit i kontakt med. Vad de då tar upp är svårigheter att få en bra kontakt med handläggaren, att denna inte alltid lyssnar eller har en attityd som kan upplevas som jobbig. Annat som påtalas är att tillgängligheten till handläggaren ibland kan vara problematisk och bristande information om när denna är anträffbar. Det är viktigt att ha en fast kontakt hos socialtjänsten, säger en av ungdomarna och nämner en socialsekreterare som nu är viktig och försökt att hjälpa till med allt. Flera personer konstaterar att det har varit stor omsättning på socialsekreterare: *"Ett år mötte jag sju-åtta olika stycken."*, berättar en. En säger sig ha haft *"...en görbra handläggare. Jag har träffat handläggaren en gång. Jag ringer och de skickar papper där man fyller i inkomster och utgifter, så kommer pengar. Handläggaren ringer ibland och kollar läget. De har så mycket att göra."* En annan säger, efter att ha kollat av vilka normer som gäller, att: *"Jag borde få mer pengar men jag vågar inte fråga."*

Av de ungdomar som vi har intervjuat deltar flera i kommunalt ungdomsprogram (KUP) dit de har hänvisats av Arbetsförmedlingen. Tiden mellan det att de avslutat gymnasiet och börjat på KUP har de tillbringat på lite olika sätt. Det har handlat om tillfälliga arbeten under några månader, någon har haft en arbetslöshetsperiod, någon har studerat. Nu varvar några den praktik de får genom KUP med studier/tillfälligt arbete. De har själva haft möjlighet att påverka val av praktikplats och är införstådda med att de har möjlighet att delta i KUP fram till dess de fyller 20 år, men inte därefter. De har tankar om att vidareutbilda sig, flera räknar med att söka högskoleutbildningar till hösten. Att delta i KUP har varit bra tycker de, det är dåligt betalt men ger möjlighet att få erfarenhet och pröva på arbeten. *"Nu vet jag vad jag inte vill bli."* säger en av ungdomarna. *"Jag tyckte det var bra att ta chansen och få pröva på lite av varje"* säger en annan.

Några av ungdomarna deltar i de samverkansprojekt som pågår i kommunen, det vill säga Ungdomsprojektet och projekt Gnistan. Inom projekten deltar ungdomar bland annat i aktiviteter som bygger på lagarbete, exempelvis "yttre hemtjänst". Flera ungdomar har fått lösningar som är individuellt anpassade utifrån att deras behov blivit kartlagda av personalen inom projekten. I ett avseende skiljer de här ungdomarna sig från de övriga och det är att många av dem spontant anger namnen på de handläggare som har hjälpt dem. Ett par av dem uttrycker att de är oerhört tacksamma och glada över det stöd och den hjälp de har fått via projekten.

Goda råd från ungdomarna

Vi har frågat ungdomarna om de haft några goda råd att dela med sig av till skolan, till socialtjänsten och till kommunens politiker. För att ungdomarnas egna röster skall bli hörda tydligt har vi valt att redovisa svaren i sin helhet och med deras egna ord.

Att ge goda råd till skolan var lätt. De lyder som följer:

"Att tänka på vad ungdomar vill göra så de inte hoppar på något som inte passar. Det borde vara bättre rådgivning. Vore bra med körkortsundervisning i skolan."

"Att lyssna mer på eleverna, särskilt på gymnasiet."

"Lägre betyg för att komma in på gymnasiet och att återinföra sifferbetygen."

"Att lyssna bättre. De kallar till möten och säger att man skall prata och sedan lyssnar de inte och vill inget veta. Det borde vara bättre yrkesvägledning i nian och de borde följa upp efter nian också och se vad som hänt ungdomarna."

"Det är bra som det är."

"Uppmuntra eleverna!"

"Korta ner vissa lektioner eller ha korta pauser. Det är för långt att sitta inne i dålig luft under 120 minuter."

"Tycker det är lite fel på systemet vi hade, man skall inte bara ta in i gymnasiet på betygen. Att försöka få eleverna att stanna kvar i skolan och informera om linjer och vad man kan göra."

"Att vara lyhörda för vad barn behöver. Att testa dyslexi och att använda testerna."

"Ut med alla lärare som tror de kan undervisa men inte kan det. Att läsa ett ämne i taget."

"Individanpassa mer. Läxor skall vara klara i viss tid och om man inte hänger med i den takten blir man stressad och ännu mindre blir gjort."

"Scheman borde ses över så det inte var så stora luckor. Lärarna skall vara bestämda men snälla - inte sura som en del är."

"Det är svårt att ge råd för jag vet inget som var direkt dåligt."

"En skola som erbjuder underhållande lektioner och lärare med humor. Inte så mycket håltimmar."

"Att försöka göra ämnena intressanta. Att satsa på att få kompetenta lärare."

Att ge goda råd till socialtjänsten tyckte ungdomarna var svårare och de flesta hade inga att ge. Men några av dem, med egen erfarenhet av socialtjänsten, säger så här:

"De skall försöka uppmuntra så man förstår att det är roligt att arbeta."

"De skall försöka få ut ungdomarna och ställa krav. Jag fick gå i åtgärder och då går man så länge som man behöver."

"Om en person inte är på plats är det svårt att veta när personen är tillbaka igen. Det vore bra med telefonsvarare så att man kan få besked."

"De borde lyssna mer."

Råden till kommunens politiker redovisar vi i sin helhet:

"Att lyssna på ungdomarna."

"Vet inte."

"Ordna mer jobb och bredband."

"Att hitta på något för de som är under 18 år. Nu är det 12-åringar som springer omkring på stan på nätterna."

"Att satsa på ungdomar så att de stannar kvar."

"Borde ordnas mer för ungdomar, det finns inte mycket nu mer än Godsmagasinet. I Parken är inga spelningar alls längre."

"Jag bryr mig inte så mycket om dem [sagt om politikerna].... Se till så att det finns jobb för ungdomar, nu är det ingen bra stad för ungdomar. Det finns inga jobb men jag vill inte flytta härifrån. Det är dåligt med uteställen för ungdomar att gå på."

"Vet inte - försöka hjälpa ungdomar."

"Vet inte."

"Jag har inga. Jag bara lever med, det är lugnast så. Jag vet att de finns där [sagt om politikerna].... men bryr mig inte."

"Vet inte."

"Satsa på ungdomarna!"

"Det är många som mår dåligt och som det är nu är det svårt att få hjälp i öppenvården. Förändra detta!"

"De borde ordna något för ungdomar att göra på kvällarna. Nu sitter de och hänger på Konsum."

"Skapa arbetstillfällen och högre bidragsbelopp, det är för lågt."

"Ungdomsgården är bra och borde få vara kvar."

"Bra att ungdomarna får visa upp sig på företagen, som vi får göra nu, så de ser vad vi går för."

"Vet inte."

"Utöka ungdomsverksamheten för 13-17-åringar."

"Vet inte, tror att de jobbar ganska hårt på det. Kanske lite mer ungdomsställen."

"Attrahera kommunen, se till att behålla de som redan bor här. Man borde uppmuntra företagare. Familjecentret är bra, det borde utvecklas. Knarket ökar i Tidaholm. Det borde politikerna göra något åt."

"Göra det lättare på kvällarna, lite fik för äldre ungdomar också. Göra det lättare för ungdomar att söka sig härifrån."

Sammanfattning och slutsatser

- För att stödet till barn och ungdomar skall förbättras uppfattar tjänstemännen det som helt nödvändigt att hitta samverkansformer mellan förvaltningarna. Informationsöverföringen mellan förvaltningarna är idag begränsad med påföljd att kunskap om vilka stödinsatser som ges stannar kvar på respektive förvaltning.
- När det gäller tjänstemännens föreställningar om ungdomsgruppen utgår den i hög grad från de mycket svåra problem som många ungdomar i den aktuella gruppen har haft att brottas med. Vårt intryck, efter att ha mött delar av ungdomsgruppen, är att det är en mycket mångfacetterad grupp. Vi har alltså fått en bredare bild av gruppen. Det är självklart viktigt att den grupp som svarar upp mot tjänstemännens bild fortsättningsvis får stöd. Men vi tror att det också är viktigt att bredda bilden. En stor del av de ungdomar vi har träffat har en avslutad gymnasieutbildning bakom sig, alla är dock inte säkra på att det var rätt

utbildning för dem. Flera har uttryckt att de kände sig vilsna när det var dags att välja, bland annat till gymnasiet.

- Ett sammantaget intryck efter intervjuerna med ungdomarna är att de efterfrågar ett stöd som är individuellt. Individuellt i den meningen att ungdomar får stöd i egenskap av att vara enskilda individer och att det är enskilda individer som ger dem stödet. Flera av de ungdomar som har deltagit i de samverkansprojekt som nu pågår är oerhört nöjda med att ha fått lösningar som är individuellt anpassade. Utifrån deras perspektiv är det inte 'skolan', 'arbetsförmedlingen', 'socialtjänsten', eller 'arbetsmarknadsenheten' som har hjälpt dem. Istället är det namngivna personer och var dessa hör hemma organisatoriskt är vare sig intressant eller särskilt relevant ur ungdomarnas perspektiv. Det som varit viktigt är att de här personerna har brytt sig om ungdomarna, lyssnat på dem och gett dem det stöd de har behövt

- Ungdomsprojektet och projekt Gnistan är alltså exempel på hur ett sådant individuellt stöd till ungdomar kan vara utformat. Inte bara ungdomar utan också deltagande tjänstemän har under utvärderingens gång uttalat sig positivt om det etablerade arbetssättet. Något som vi har observerat är att övriga tjänstemän och som inte själva deltar i de projekten vet lite om dem. Rent organisatoriskt har projektformen i sig en fördel eftersom den dels avgränsar verksamhet och dels ger projektdeltagarna en konkret uppgift som skall lösas. Men det finns också en risk med projekt och det är att den kunskap och de erfarenheter som projektdeltagarna skaffar sig aldrig kommer övrig (ordinarie) verksamhet till godo.

Förslag till utvecklingsområden

- Former för samverkan över livsstadier. En fråga är hur det går att integrera stödet runt barn och ungdomar, dels över tid och dels över förvaltningsgränser. En annan fråga är att tydliggöra vem eller vilka som skall ansvara för att samverkan kommer till stånd. En tredje fråga är synsättet på när och varför man skall samverka. Det behöver inte vara något som sker enbart runt individer. Det bör även ses som ett självklart inslag för att ge ett generellt stöd till ungdomar.

- Stödet för samverkan från politiskt håll. De ekonomiska styrprinciperna inom kommunen bör understödja samverkan. Idag uppfattas det snarare som att de motverkar samverkan.

- Vilken organisatorisk tillhörighet kommunalt ungdomsprogram skall ha. Är programmet en 'skolfråga' eller en 'arbetsmarknadsfråga'?
- Översyn av vilket stöd som ungdomar behöver och vilket stöd de får när det är dags att välja utbildning och yrke. Stödet måste ses som en fortlöpande process och inte som en aktivitet som inträffar då och då. Dessutom bör det göras tydligt för ungdomarna vilka faktiska valmöjligheter de har när det gäller utbildningsorter och utbildningslinjer.
- Erfarenheterna av det individorienterade arbetssätt som bedrivs inom samverkansprojekten bör spridas inom kommunen.